

LANDSCHAPSKRANT

Kleine en Grote Nete

nr 4 / jaargang 3 / voorjaar 2011

De landschapskrant van Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete wordt verspreid in de gemeenten Balen, Beerse, Dessel, Geel, Grobbendonk, Herentals, Herenthout, Kasterlee, Lille, Meerhout, Mol, Olen, Oud-Turnhout, Retie, Turnhout, Vorselaar en Vosselaar.

REGIONAAL LANDSCHAP
Kleine en Grote Nete

*de oeverwal
werken aan het landschap van de Kempen
de Kempense Heuvelrug
word jij bekenwatcher?
welkom op KomeNete!*

Kijk
snel binnenin
ontdek hoe U het
landschap van de Kempen
nog mooier kan maken!

Kapucienenberg Geel-Bel

IN DIT NUMMER

VOORWOORD	2
DE OEVERZWALUW	3
LANDSCHAPSHERSTEL	4
DE KEMPENSE HEUVELRUG	6
KOMENETE	8
WORD JIJ BEKENWATCHER?	8

COLOFON

Deze landschapskrant is een uitgave van Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete vzw en wordt tweemaal per jaar gratis verspreid in de 17 gemeenten van het werkingsgebied.

CONTACTADRES

Lichtaartsebaan 45
2460 Kasterlee
Tel: 014 85 90 23
info@rlkgn.provant.be
www.rlkgn.be

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete vzw

REDACTIE

Bas Van der Veken, Joris Matthé,
Els Oostvogels

FOTO's

Karel Verbruggen, Joris Matthé,
Els Oostvogels, Nationale
Boomgaardstichting (inzet cover), Dieder
Plu, Lieven Lavrijsen, Geert De Kockere

VORMGEVING

Els Oostvogels

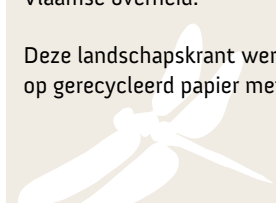
DRUK

Drukkerij Geers Offset

DANKZIJ DE FINANCIËLE STEUN VAN

Provincie Antwerpen, de gemeenten en de Vlaamse overheid.

Deze landschapskrant werd gedrukt op gerecycleerd papier met bio-inkt

VOORWOORD

Vrijwilligers bij bosjes!

Begin 2011 liep het Internationale Jaar van de Biodiversiteit af. Misschien hebt u wel een steentje bijgedragen door het hangen van kunstnesten voor zwaluwen, het aanplanten van streekeigen bomen en struiken of het natuurlijker inrichten van uw tuin. Maar we zijn er nog lang niet en daarom blijven we ook de volgende jaren inzetten op een mooiere en meer biodiverse streek!

Dit jaar werd door de Verenigde Naties uitgeroepen tot het Internationale Jaar van de Bossen. Tegelijk loopt het Europese Jaar van de Vrijwilliger. U mag de titel van dit voorwoord dan ook op vele manieren interpreteren. Dat vele mensen in onze regio al erg actief zijn bij een of andere vereniging bijvoorbeeld. Sommigen werken erg letterlijk in bossen, zoals bij onze bosgroepen of een natuurvereniging. En ook u kan, zelfs met een beperkte inspanning, een enorme bijdrage leveren.

Zo leest u in dit nummer hoe u, naast de boeren- en huiszwaluw, nu ook de gierzwaluw kan helpen door het hangen van gratis kunstnesten. Of bent u eigenaar van een stukje waardevol landschap, zoals een dreef, een poel, de omgeving van een veldkapel, ...? In deze krant verspreiden we een oproep voor projecten rond landschapsherstel, waarbij we een aantal van deze projecten tot 70 procent kunnen subsidiëren vanaf 2012. Bent u landbouwer en geïnteresseerd in beheerovereenkomsten? Voor u staat de bedrijfsplanner klaar. Of misschien wordt u wel een van onze 'bekenwatchers' en gaat u onze waterlopen mee opvolgen? Aan u de keuze!

Verder besteden we aandacht aan de Kempense Heuvelrug, een langgerekte, bosrijke bult die het landschap bepaalt in een groot deel van ons werkingsgebied. Geflankeerd door de Aa en de Kleine Nete. Die staan dan weer centraal in ons jaarlijks publieksevenement KomeNete dat ook dit jaar weer al het moois, leuks en lekkers van onze waterlopen in de kijker zet. Afspraak op zondag 21 augustus aan het Spaans Hofpark in Herentals!

Veel leesplezier!

RIK RÖTTGER

Voorzitter

Gedeputeerde voor leefmilieu

"De werking van Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete wordt mogelijk gemaakt door de provincie Antwerpen, de 17 deelnemende gemeenten en (vanaf onze erkenning) de Agentschappen Natuur en Bos en Ruimte en Erfgoed van de Vlaamse Overheid."

Met steun van de
Vlaamse overheid

Riparia riparia -

oeverzwaluw

Bedrijven in de bres voor onze zwaluwen!

De oeverzwaluw is misschien wel de meest hulpbehoevende zwaluwsoort van ons land. De vogel stelt hoge eisen aan haar nestlocatie. Zoals de naam al doet vermoeden, broedt de oeverzwaluw uitsluitend in oevers langs rivieren of in de buurt van waterpartijen. Loodrechte oevers van minimaal 1,5 meter hoog vind je niet zo makkelijk terug in ons landschap. Daarom steken we graag een handje toe. In het verleden werden al verschillende initiatieven ondernomen om op goede locaties oevers af te graven of zelfs kunstmatige zandwallen aan te leggen. En met succes!

Een goed voorbeeld hiervan zijn de oeverzwaluwwallen die door Sibelco (kwartszandwinningsbedrijf in Dessel) op hun terreinen werden aangelegd. Langs de zandwinningsput De Blauwe Kei nestelen jaarlijks enkele tientallen oeverzwaluwen.

Maar ook elders schieten bedrijven, gemeenten of particulieren meer en meer te hulp. En niet alleen voor de oeverzwaluw maar ook voor de huis-,

boeren- en gierzwaluw. Zo zijn er recent aan de brug over het kanaal Herentals-Bocholt ter hoogte van Sint-Jozef Olen 100 kunstnesten voor huiszwaluwen gehangen. Dit initiatief wordt gerealiseerd door Umicore, nv De Scheepvaart, Natuurpunt, Regionaal Landschap en de gemeente Olen. Enkele gemeenten zoals Beerse en Turnhout hangen kunstnesten voor gierzwaluw aan openbare gebouwen, en een Turnhouts wijkcomité aan een tiental private woningen. Reeds meer dan 250 kunstnesten vonden zo een plaatsje bij particulieren. In het Prinsenpark in Retie en aan de kleiputten in het noorden van het werkingsgebied van het Regionaal Landschap worden momenteel de mogelijkheden afgetoetst voor de aanleg van oeverzwaluwwallen.

Geen oeverloos uitzicht

Oevers kunnen niet zomaar op elke locatie afgegraven worden. Waterhuishouding is een gevoelige materie en wijzigingen aan oevers kunnen grote gevolgen met zich mee brengen. Op sommige andere locaties kan het echter wel zonder veel te raken aan de waterhuishouding. Denk maar aan

veel bedrijventerreinen bij aannemers, bouwerven, bij wegenwerken, zandwallen en taluds of op plaatsen waar hoge oevers of wallen ontbreken maar ze wel aangelegd kunnen worden. Omdat veel van deze goede nestlocaties vaak op bedrijventerreinen of op openbaar domein liggen, willen we graag deze oproep vooral aan hen richten. Met een minimum aan inspanning en middelen kan je je bedrijf of openbare instelling een groener visitekaartje bezorgen.

En de anderen?

Voor de huiszwaluw, boerenzwaluw en gierzwaluw zijn nog steeds gratis kunstnesten beschikbaar. Aangezien de vogels heel kieskeurig zijn in het zoeken naar een geschikte nestlocatie, bekijkt u best op voorhand even de randvoorwaarden waaraan uw eigendom en omgeving moeten voldoen. Deze kan u terugvinden op www.rlkgn.be

info?

Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete
Lichtaartsebaan 45 2460 Kasterlee

Joris Matthé
014/852514

info@rlkgn.provant.be

huiszwaluw - *Delichon urbicum*

boerenzwaluw - *Hirundo rustica*

gierzwaluw - *Apus apus*

Hoe kan jij meewerken aan

DE LANDSCHAPSANIMATOR

STAAT KLAAR VOOR PARTICULIER,
GEMEENTE of VERENIGING !

Verdient het **veldkapelletje** op de hoek een opknapbeurt?
Heb je een **oude boomgaard, dreef** of **monumentale boom**
die aan herstel toe is of die verzorging nodig heeft? Kan de
authentieke **Kempense hoeve** nog beter in het landschap passen?
Wil je een **poel** graven, **knotbomen** aanplanten? Of zelfs de **pastorietuin**
of **historisch park** herstellen, ... Of heb je zelf als particulier, gemeente of
vereniging ook een idee om mee te werken aan een waardevoller landschap? Dan kan je
terecht bij de landschapsanimator van het Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete.

De landschapsanimator wil mensen stimuleren en motiveren om te werken aan landschapsherstel en het behoud van cultuurhistorisch erfgoed.

Het Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete wil door de typische erfgoed- en landschapselementen aan te pakken het karakter van de Kempen versterken en beschermen. Zo groeien onze volgende generaties ook op in een aantrekkelijke streek om trots op te zijn!

PRIJSKAARTJE?

Wil je een houtkant aanplanten, een dreef herstellen, een poel graven, die oude wegwijzer opknappen, ... Hoe kan dat? Het Agentschap Ruimte en Erfgoed van de Vlaamse overheid wil actie op terrein en schakelt hierbij de Regionale Landschappen in om particulieren en gemeenten aan te zetten om te werken aan hun

streek en landschap. Via een subsidie van het Agentschap Ruimte en Erfgoed kunnen we, naast de organisatie van de werken, tot maximum 70% van de kosten dragen, je betaalt minimum 30% van de kosten. Herstel en achterstallig beheer van landschappelijk erfgoed komt hiervoor in aanmerking, regulier beheer dan weer niet.

WIE HELPT JE BIJ DE UITVOERING VAN DE WERKEN?

Het 'landschapsteam' staat onder begeleiding van de

landschapsanimator voor je klaar. Dit team zorgt voor de uitvoering van de werken. Het landschapsteam is geen vaste arbeidersploeg die we ter beschikking hebben, maar het zijn financiële middelen waarmee we beroep kunnen doen op, bij voorkeur, sociale economiebedrijven voor de uitvoering van de landschapswerken.

het aantrekkelijker maken van de Kempen?

Geïnteresseerd of meer info?

Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete
Lichtaartsebaan 73 2460 Kasterlee
Els Oostvogels
014/859023 of GMS 0474/286322
els.oostvogels@rlkgn.provant.be

Na het overlopen van enkele voorwaarden bekijken we samen op terrein wat de mogelijkheden zijn en hoe we het best kunnen helpen.

www.rlkgn.be

De werken van het landschapsteam en de landschapsanimator zijn mogelijk door de financiële steun van het Agentschap Ruimte en Erfgoed van de Vlaamse overheid.

DE LANDBOUWER KAN REKENEN OP

DE BEDRIJFSPLANNER

Het regionaal landschap werkt samen met bedrijfsplanner Lieven Lavrysen van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM).

Hij ondersteunt landbouwers om via **beheerovereenkomsten** milieu- en natuurvriendelijke maatregelen te integreren binnen hun bedrijfsvoering. Voorbeelden van dergelijke maatregelen zijn het beheren van bestaande houtkanten, of het aanplanten van nieuwe houtkanten. Houtkanten structureren het landschap en bepalen mee het streekeigen karakter van een regio. Ze dienen bovendien als voedselbron, bieden schuilgelegenheid en zijn

verbindingswegen voor heel wat dieren. Een andere maatregel die de landbouwer kan nemen, is het aanleggen van perceelsranden. Dit zijn grasstroken die worden ingezaaid langs een waterloop, een brede gracht, een waardevol bos,... om deze te beschermen tegen drift en uitspoeling van meststoffen of bestrijdingsmiddelen. Ook afspoeling van bodemdeeltjes wordt beperkt door aanleg van deze grasstrook.

Verder kan de landbouwer in bepaalde regio's een vergoeding bekomen voor de bescherming van weidevogels of akkervogels op zijn landbouwpercelen. Binnen het regionaal landschap Kleine en Grote Nete zijn er heel wat landbouwers die via beheerovereenkomsten werk maken van het behoud en de bescherming van natuur- en landschapswaarden. Landschapszorg en agrarisch natuurbeheer worden op die manier diensten die de landbouwer verzorgt en een onderdeel van hun bedrijfsvoering.

Info ?

Vlaamse Landmaatschappij (VLM)
Cardijnlaan 1 2200 Herentals
Lieven Lavrysen
014 25 83 63
lieven.lavrysen@vlm.be

www.vlm.be

de landbouwer krijgt vergoeding voor perceelsrandbeheer

DE KEMPENSE HEUVELRUG

samenhang in verscheidenheid

Van op de Toeristentoren in Herentals heb je een mooi overzicht over de Kempense Heuvelrug, een langgerekte, bosrijke duinrug die waar te nemen is tussen Herentals, Kasterlee en Retie. Deze heuvelrug is 14 kilometer lang en amper 1 km breed en daardoor een opvallend fenomeen in het Kempense landschap. Sinds een 100-tal jaren is de heuvelrug bebost met hoofdzakelijk grove den en Corsicaanse den. De heuvelrug met uitgestrekte dennenbossen, zoals wij hem nu kennen, is dus een relatief jong landschap. Voor deze bosaanplanten troffen we meer dan nu heidevelden, vennen en open stuifzanden aan. De lager gelegen delen naar de Aa en de Kleine Nete toe bestonden grotendeels uit beemden, hooilanden en broekbosjes met els, es, berk of eik.

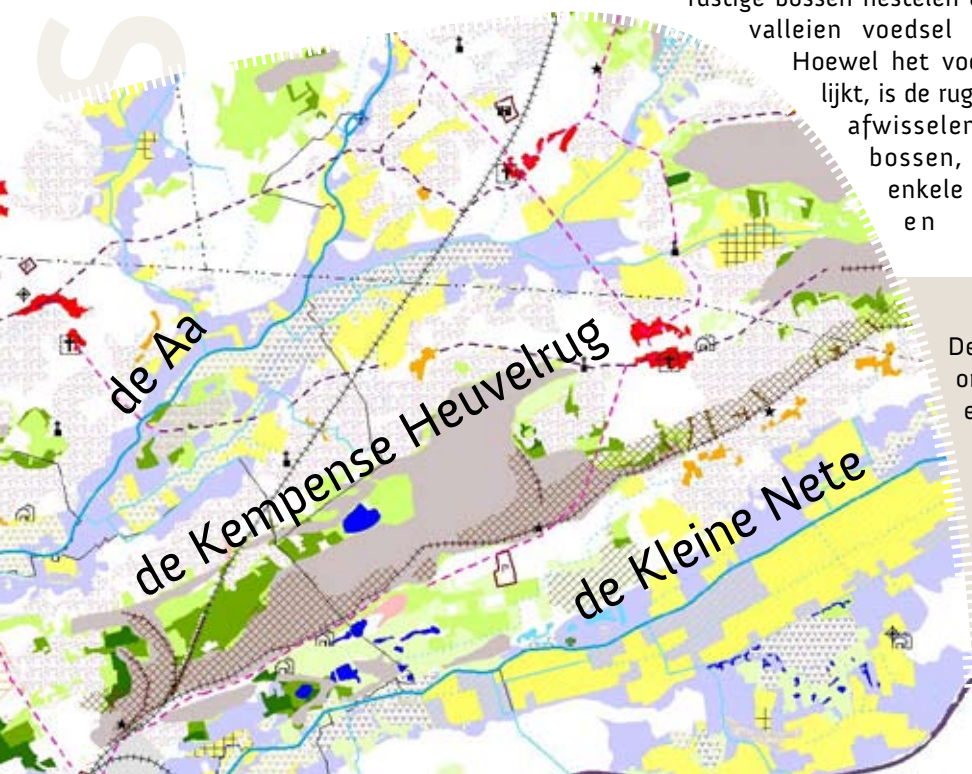
ZANDRUG TUSSEN NETE EN AA

Uitgestrekte bossen zijn op zich al waardevol, maar wat dit gebied ecologisch zo interessant maakt is dat die hoge, droge rug met duinzanden en schrale bossen aan de rand ligt van natte en veenrijke valleien; de Aa aan de noordwestkant en de Kleine Nete in het

zuidoosten. Dat zijn plaatsen waar je boeiende ecologische overgangen kan verwachten; van droog naar nat, van voedselarm naar voedselrijk, van een zure bodem naar een neutrale. Een grote verscheidenheid aan milieus, met een grote rijkdom aan plantensoorten. Ook voor dieren is zo'n contactzone van belang met bijvoorbeeld prooivogels die in de rustige bossen nestelen en in de valleien voedsel zoeken.

Hoewel het vooral bos lijkt, is de rug ook erg afwisselend met bossen, heide, enkele vennen en open

duinen. Die variatie heeft voor een deel te maken met de bodemtypen –het zijn niet allemaal duinbodems– maar vooral met de ontwikkeling van de heuvelrug. In de 18de eeuw was die nog bedekt met heide en met akkers rond de dorpskernen en slechts hier en daar een bosje. Vanaf de tweede helft van de 19de eeuw neemt de bebossing snel toe zodat in het begin van de 20ste eeuw haast alle duinen, maar ook oude landbouwgronden, beplant zijn. Die evolutie heeft tot gevolg dat niet alle bossen even oud zijn en dat je bossen kan vinden op verschillende bodemtypen.

De Kempense Heuvelrug was eind 2010 het onderwerp van de provinciale landschapsdag, een studiedag naar aanleiding van de provinciale landschapskaart. Dat is een uitgebreide databank van alle punt-, lijn- en vlakvormige landschapselementen in de provincie. De kaart is makkelijk raadpleegbaar via een geo-loket op internet. Benieuwd naar de cultuur-historische elementen in jouw buurt?

Surf snel naar :

www.provant.be/landschapskaart

En dat weerspiegelt zich in de samenstelling van de struik- en kruidlaag. Ondanks de bebossing is er steeds heide gebleven. De resten werden wel kleiner en geraakten van elkaar geïsoleerd. Voor de overleving van de typische soorten is dat nefast. Vandaar dat heideterreintjes nu vergroot en met elkaar verbonden worden. Deze en andere maatregelen voor natuur en bos op de heuvelrug werden vastgelegd in het Natuurrichtplan van het Agentschap voor Natuur en Bos. Samen met andere beherende partners, zoals openbare besturen, privé-eigenaars, de bosgroep, Natuurpunt, ... wordt zo samen gewerkt aan ons landschap!

VOLKSVERHALEN

De heuvelrug heeft altijd al zijn aantrekking uitgeoefend op de mens en is vaak het onderwerp van heel wat Kempense volksverhalen. In 2010 organiseerden we samen met de erfgoedcellen een verhalenwedstrijd. Heel wat creatieve Kempenaars stuurden hun creaties naar ons toe.

We verkregen daardoor een mooie verzameling van typische Kempense verhalen over tradities en gebruiken,

dorpsfiguren, kookrecepten,... De beste verhalen werden gebundeld en ingesproken op CD. De CD is een prachtige verzameling van enkele historische pareltjes - een rijkdom aan Kempense geschiedenis vastgelegd om nooit meer te vergeten.

Je kan deze CD **gratis** ophalen op ons kantoor. Wees er snel bij want op is op!

Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete
Lichtaartsebaan 45 2460 Kasterlee
info@rlkgn.provant.be
014/859023

Met dank aan Geert De Blust voor zijn bijdrage aan dit artikel.

struikheide op de Kempense Heuvelrug

TREK ER OP UIT !

Er valt heel wat te ontdekken op deze duinenrug. Je kan er 250 km bewegwijzerde wandelpaden verkennen. Meer informatie vind je op www.kempenseheuvelrug.be en in de toeristische kantoren van de gemeenten.

De bosgroep Kempense Heuvelrug maakte een bezienswaardighedenkaart over de heuvelrug. Deze is te verkrijgen aan 1 euro.

Bosgroepen
Lichtaartsebaan 45 2460 Kasterlee,
014/859017

TUSSEN KLEINE NETE EN AA

K o m e N e t e !

zondag 21 AUG 2011 - HERENTALS

Op zondag 21 augustus organiseert Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete met een heleboel van haar partners opnieuw het jaarlijkse streekevenement KomeNete! waar al het moois, leuks en lekkers van onze waterlopen in de kijker wordt gezet.

Plaats van het gebeuren is dit jaar het Spaans Hofpark in Herentals. Er wacht je een programma boordevol activiteiten voor jong en oud: kom kijken welke vissen er leven in de

Nete, maak een geleid bezoek aan de vistrap, neem deel aan een van de wandelingen door de nieuwe tunnel onder de ring, maak kennis met de toekomstplannen van de Nete, de Hellekens, ... En natuurlijk wordt dat alles overgoten met een heerlijke portie streekproducten!

Lokale verenigingen organiseren in de aanloop naar 21 augustus al enkele activiteiten, hou daarom de website in de gaten voor alle details. www.rlkgn.be

Europese meerval uit de Kleine Nete (KomeNete 2010, Retie)

Word jij 'BEKENWATCHER'?

Waterlopen vormen de ruggengraat van ons regionaal landschap. Van de kleine taplopen in het oosten, over de bovenlopen van de beide Netten en de Aa tot aan de samenvloeiing van de Aa en Kleine Nete in Grobbendonk.

Provincie, gemeenten en andere waterbeheerders werken volop aan het verbeteren van de milieukwaliteit van deze waterlopen. Natuurvriendelijke oevers, beken die opnieuw kunnen meanderen, ecologische retentiezones.... creëren opnieuw meer kansen voor dieren en planten. Om zeker te zijn dat deze acties ook wel echt een toename aan biodiversiteit opleveren, gaan

we dit opvolgen. Daarom willen we graag vrijwilligers opleiden tot echte BEKENWATCHERS....

Enerzijds om een aantal typische beeksoorten, zoals de bosbeekjuffer, beekschaaftenrijder of bijvoorbeeld ijsvogel, te leren kennen en opvolgen. Anderzijds om enkele beektrajecten waar inrichtingsmaatregelen gepland zijn, van nabij op te volgen.

Op 29 april is er een gratis theoretische vorming voorzien. Daarna trekken we onze laarzen aan en duiken we, af en toe misschien wel eens letterlijk, in onze beken.

vrijdag 29 april 2011

Provinciaal Groendomein
Prinsenspark
Kastelsedijk 5 Retie
van 19u30-22u30

Geïnteresseerd? Laat het ons weten via info@rlkgn.provant.be en wij bezorgen je alle verdere informatie!

REGIONAAL LANDSCHAP
Kleine en Grote Nete

© Geert De Kockere, de Aa te Poederlee

voor meer info kijk op www.rlkgn.be